

A N I / B İ Y O G R A F İ

Bir Varmış Bir Yokmuş...

Türkiye’de Diyabetin Tarihçesi

Dr. Nazif Bağrıaçık

Yayına hazırlayan
Faruk Şüyün

İçindekiler

Önsöz / 11

Teşekkür / 13

Giriş / 15

**I Konya Kavak Köyü'nden İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa
Tıp Fakültesi'ne / 19**

Çocukluk dönemim / 19

İlk, ortaokul ve lise yıllarım / 25

II Tıp Fakültesi dönemi... / 57

Üniversitede dersler, dersler... / 70

III Asistanlık ve akademik hayat / 81

Fransız hükümeti devlet bursuyla Paris'te ihtisas / 100

1960'ta uzman oldum / 104

Askerlik hizmeti / 113

Fakülte'ye (Tedavi Kliniği) dönüş / 116

Doçentlik çalışmaları ve profesörlük / 118

İlk muayenehanem / 129

IV 70'lerden bugüne ailem... / 133

1974'te yeniden askere alındım! / 157

Boston, Joslin Diyabet Merkezi'nde / 161

Doğumgünümde emekli oldum / 168

17 Ağustos büyük depremi / 170

Köyümüzde okul yapma kararı / 172

V TDC şubelerinin açılışı ve diyabet taramaları / 175

Türk Diyabet ve Diyet Vakfı / 191

Türk Diabet Cemiyeti'nde gelişmeler / 192

TDC'nin kuruluşundan 1976'ya yönetim kurulları / 205

VI Türk Diabet Cemiyeti'nin aktiviteleri / 209

Katıldığım uluslararası kongre ve etkinlikler / 236

Diyabet Yaz Kampları / 252

Hastane yapımı girişimi / 256

Yayın faaliyetlerimiz ve online hizmetlerimiz / 269

Bitirirken... / 271

I

Konya Kavak Köyü'nden İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'ne

Çocukluk dönemim

Bu dönemin ilk dört, beş yılını pek hatırlamıyorum...

Orta Anadolu ve Konya'nın Selçuklular ve Osmanlı dönemlerinde önemli siyasi ve ticari bir merkez olduğu tarihî belgelerde belirtilmektedir. Çok eski dönemlerde Hititler, Selçuklular ve Osmanlıların merkezi olmuş, Karaman Beyliği hâkimiyetine girmiş bir bölge olan Konya, Selçuklu İmparatorluğu'nun uzun yıllar egemen olduğu ve onlara ait çeşitli tarihi yapıların bulunduğu bir ilimizdir.

Mevlânâ'nın gelip yerleştiği ve Mevlânâ felsefesinin tüm Anadolu ve doğu'ya yayıldığı, tüm dünyanın saygı ile anıldığı bir şehir olmuş, Osmanlı İmparatorluğu döneminde, şehzadeler şehri ve tahıl ambarı, İstanbul'u besleyen bir yöre olarak ön plana geçmiştir. Fakat Orta Anadolu asırlar boyu kuraklığın etkisi altında kalmış, yalnız yağmur bereketiyle tahıl ve ziraatını sürdürebilmiştir. Sulama, su kanalları ancak 1950-1955'ten sonra buraya can vermeye başlamış ve şimdi tahıl ziraatı yanında pancar ve meyvecilik bölgenin gelir kaynakları olmuştur.

Balkan Harbi, Birinci Cihan Harbi ve Kurtuluş Savaşı'na en çok asker gönderen, dolayısıyla harplerde genç nüfusun en çok kaybolduğu Konya ve çevresi, Kurtuluş Savaşı'mızdan sonra büyük bir yoksulluk içine girmiş, endüstri ve sanayi kuruluşları olmayan ülke kendi imkânları ile yaşamaya gayret etmiş, Atatürk'ün gayret ve reformları ile 1935 yıllarından sonra biraz toparlanabilmiş, ancak refah ve rahat bir yaşantıya ancak 1950-55 yıllarından sonra kavuşabilmiştir.

Çok zor şartlar içinde

İşte ben hayat hikâyemi ülkemizin bu çok zor şartları içinde doğup büyüyen bir kimse olarak sizlere aktaracağım.

1931 yılı 15 Mayıs'ında Konya ili Kuzgun Kavak Mahallesi Cami Çıkmaızı Sokak'ta bir katlı, iki odalı kerpiç bir evde doğmuşum. Beş yaşına kadar bu evde yaşamışım. Benden 1,5 yıl sonra da kardeşim Şükrü dünyaya gelmiş. Evimiz sonradan hatırladığıma göre iki oda, bir giriş holü, bir izbe (gıda ve kışlık malzeme deposu), mutfak ve taşıt hayvanları için kullanılan bir ahırdan oluşuyordu. Yüz metrekaarelik bir bahçesi vardı.

Konya'da bu dönemde çatısı kiremit bina olarak yalnız okullar ve resmî daireler bulunuyordu. Bizim evinki toprak, kil ve saman karışımı ve arası saz kamışı ile örtülmüş bir nevi teras şeklinde idi. Her yıl bu toprak ve kil tazelenir, üstünden ağır silindir geçirilerek izolasyon yapılırdı (buna dam denirdi). Bu damın dört köşesinde ağaçtan oyularak yapılmış çok güzel oluklar vardı, yağmur ve eriyen kar suları bu oluklardan bahçeye akardı.

Evimizin bahçesinin sonunda tandır denen, yere gömülmüş bir nevi fırın vardı. Burada ekmek, bazlama, yufka ve çeşitli börekler yapılır; et, kuzu, hindi buraya asılarak kebab şeklinde pişirilirdi. Zavallı annem ve büyükannem, ateş yanan bu yuvarlak, küp şeklindeki fırının içine bellerine kadar sarkıp duvarlarına, hazırladıkları hamurları çok büyük bir beceri ile hızla vurarak yapıştırır ve tandırın kapağını kapatarak ara sıra pişmelerini kontrol edip pişince çıkarırlardı.

Kardeşim, ben ve dedemin en büyük zevki bu sıcak ekmek ve börekleri alıp içine tereyağ koyarak tandırın başında yemekti. Bazen bu ekmekler ateş üzerine düşer ve kömürlerle karışırdı. Buna külleme denirdi ve çorbaların üstüne doğranarak kullanılırdı. Haftada bir gün dedem beyaz undan yapılmış ekmek getirirdi; hepimiz bayram yapar, onu adını bile duymadığımız pasta gibi yerdik.

Ben doğduktan bir yıl sonra babam Mustafa Bağrıaçık, Konya Lisesi'ni bitirip o senelerde İstanbul'da bulunan Mülkiye Mektebi'ni (Siyasal Bilgiler) kazanmış ve İstanbul'a gitmiş. Annem, ben, kardeşim, büyükbabam ve büyükannem Konya'da 1936 yılına kadar, yani babam Mülkiye'yi bitirinceye kadar bera-

ber yaşadık. 1935-1936 yılları arasında babamın İstanbul'a gidiş ve gelişlerinde onu uğurlamak ve karşılamak için Konya tren istasyonuna gidişimizi hayal meyal hatırlıyorum.

Genç yaşta evlenen (evlendirilen) ve iki çocuk sahibi olan babamdaki azim ve gayreti bugün hayranlıkla hatırlıyor, bizlerin ve çocuklarımızın ne kadar rahat ve kolay şartlarda okuduğumuzu düşünerek babalarını ve dedelerini sevgi ve saygı ile hatırlamalarını diliyorum.

Dedem, babamızın yokluğunu hissettirmedi

Dedem uzun boylu, yakışıklı bir adamdı. Kısa, kırışmış bir sakalı bulunuyordu, gözleri elâ renkte idi. Bizi çok etkileyen ve hoşumuza giden tatlı bir sesi vardı. Keyfi yerinde olduğu zaman bize hikâyeler anlatırdı. Bunların çoğunluğunu, katıldığı harplerdeki olaylar ve kahramanlıklar teşkil ederdi. Arkasından da şarkı söyler, bizi sever, namazını kılar, duasını yapar ve uyku için odamıza gönderirdi.

Birinci Cihan Harbi'ne iki defa katılmış, birincisinde Suriye ve Irak cephelerinde bir yıl savaşmış, arkasından Çanakkale Harbi'ne kardeşi Ahmet Amca'mla beraber gitmişlerdi. Çocukluğumuzda yıllarca savaş anılarını, en ön siperlerde çarpıştığını, ölmeden kalışının da şansa bağlı olduğunu, kardeşi Ahmet Amca'nın iki defa ağır yaralanarak raporla Konya'ya gönderildiğini anlatırdı. Savaş bitimi Konya'ya dönüşünde ülkenin perişan hâlini, açlık ve kıtlık ile genç nüfustaki birçok insanın kaybolduğu, kadın ve çocuklarla yaşlı erkeklerin oluşturduğu bir toplum kaldığını, Atatürk'ün on iki milyonluk bu nüfusla yaptığı hamleleri bize anlatır ve çok kere gözyaşlarını tutamazdı.

Dedem, Konya'da ticaretle uğraşır. O dönemlerde şehirde otel yoktu. Otel yerini tutan hanlar vardı. Dedem, Sulu Han isminde bir hanı işletiyordu. Konya'nın Çumra Kazası, Kavak Köyü'nde çiftçilik yapan dedem, kendisi okumamış olmasına rağmen oğlunun ve kızının okumaları için evini Konya'ya nakleterek yerleşmişti. Konya'ya iki-üç saatlik bir mesafede olan Kavak Köyü'ndeki zirai işlerine de devam etmişti. Çok hayırsever bir kimse idi, köy yolları ve çeşmeleri yapımı için gayret gösterir, hemşehrisi köylüleri hanında parasız yatırır, onları besler ve yar-

dımlarda bulunurdu. Bu yardım ve köyüne olan sevgisi ölünceye kadar devam etti.

Babam vali ve daha sonra milletvekili olduktan sonra devamlı ondan destek ister ve Bakanlık ve Valilik kanalı ile Çumra Kazası ve Kavak Köyü'ne her türlü yardımı almaya çalışırdı. Babaannem Miyase Hanım, ben bir yaşında iken vefat etmiş; dedem, yeniden evlenerek bizimle beraber oturmuştu. Kardeşim ve beni çok sevdi. Benim adımlı Suriye cephesinde savaşırken aynı birlikte olduğu, şehit düşen Arap arkadaşı Nazif'in ismi olarak belirlemişti.

Kardeşim Şükrü ile el ele tutuşur, evimize yarım saatlik mesafede olan çarşıdaki dedemin hanına giderdik. Orada atları görünce çok sevinir, çalışanlara bizi onlara bindirmeleri için yalvardık. Dedemden habersiz iki, üç dakika bindirirlerdi.

Hanın içinde oynardık. Öğle yemeklerinde dedem bize Konya'nın meşhur yemekleri etli ekmek veya kuzu kellesi, işkembe çorbası yedirir; Konya'nın ünlü, peynir şekeri denen renkli halka şekerlerden alır, sonra bizi eve gönderirdi veya onunla beraber dönerdik. Babamızın İstanbul'da olduğunu bize hiçbir zaman hissettirmezdi. Çok güzel süslü ayakkabılar ve elbiseler hediye ederdi. Kış ayları Konya çok soğuk ve karlı olduğu için lastik içine giyilen, potin denilen, Konya'ya has ayakkabılardan alırdı.

Çok güzel bir at arabası ve Ali isminde bir atı vardı. Bu arabayla yaz aylarında bizi Kavak Köyü'ne götürürdü. Köyü çok severdik, atlara, eşeklere biner, köydeki çocuklarla oynardık. Harman zamanlarında düven denilen buğday harmanında aletin üzerine biner ve atla beraber devamlı dönerdik. Tabii üstümüz başımız toz toprak içinde kalırdı. Sonra üzüm bağlarına girer, üzüm toplar, tarlalardan karpuz ve kavun koparırdık. Akşam, dedem onları arabaya koyar ve Konya'ya dönerdik. Köy yolu çok bozuktu, üç, dört saatte gidilirdi. Şimdi asfalt ve kırk beş dakikada taksi ile ulaşılan bir köy. Babamın tüm ailesi orada idi. Bunlardan bir kısmı sonradan dedemler ve babam gibi Konya'ya göç etmişlerdi. Babamın İstanbul Mülkiye Mektebi'nden tatil için geldiği 1935 yılında biz iki kardeşe sünnet elbiseleri giydirilip çarşıya ve komşuları gezmeye götürüldüğümüzü ve sonra da sünnet olduğumuzu hatırlıyorum.

Çocukluğumuzda köy halkı çok fakirdi. Yalnız buğday ve arpa eker ve onun geliri ile geçinirlerdi. Şimdi Çumra Kazası ve Kavak Köyü Konya'nın en büyük ovalarından biri. Buğday üretimi yanında pancar, esas gelir kaynakları. Ve Çumra Şeker Fabrikası, ülkemizin en modern fabrikaları arasında.

1994'te Çumra Belediye Başkanı çok genç ve çalışkan biri olan Recep Konuk Bey'di. Onun zamanında Çumra kazası çok gelişti. Sonradan Şeker Fabrikası genel müdürlüğüne geçti ve Çumra Şeker fabrikası, Türkiye'nin en büyük fabrikalarından bir oldu. Yalnız şeker üretmekle kalmadı, pancar küspesi ile büyükbaş hayvan besledi, süt ve entegre et üretim tesisleri kurarak büyük bir holding haline geldi (Pankobirlik). Çalışkan genel müdür sulama ve ağaç yetiştirmeye de önem vererek başka bir yan sanayi olarak kereste ve sunta fabrikaları kurdu. 2013 yılı içinde enerji işine de el atıp Kangal Termik Santrali'ni aralık çalışma sahasını genişletti.

Annem, Konya'nın yerlisi. Babası Ferhat dedemi, harpte Suriye cephesinde kendisi üç yaşında iken kaybetmiş. Birkaç sene sonra da anneannemizi bir salgın hastalıkta kaybedince amca ve dayıları yanlarına alarak büyütmüşler, on yedi yaşına kadar Konya'da onların yanında kalmış. On yedi yaşında görücü usulü ile babamla evlenmişler. Anne ve babası çok genç yaşta öldükleri için başka kardeşi olmamış. Amca ve dayı çocuklarını sonradan tanıdık.

Babamın kaymakam olarak tayini

1936 yılında babam, Siyasal Bilgiler'i çok iyi bir derece ile bitirmişti. Devre arkadaşları arasında sonradan tanıma fırsatı bulduğum Kemal Aygün (İstanbul Vali-Belediye Başkanı), Hasan Polatkan (Maliye Bakanı), Fikret Aktekin (Yapı Kredi Bankası Genel Müdürü), Burhan Anıl (Hazine Genel Müdürü), Hikmet Tonguç gibi büyüklerimiz vardı. Hepsi rahmetli olan bu amcalarımızı, babamın Beyoğlu kaymakamlığı esnasında, yani 1946 yılından sonra tanıdık. Siyasal Bilgiler'in (Mülkiye Mektebi'nin) 1936 yılı mezunları (bütün şubelerinin mezunları) ülkemizde çok önemli görevlere geldiler, yıllar boyu ülkemize hizmet ettiler.

Kemal Aygün, askerlik hizmetinden sonra İstanbul ili maiyet

1934 Siyasal Bilgiler sınıfı, babam ayakta, soldan birinci.

memurluğuna, Fatih Kaymakamlığı'ndan sonra İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne, daha sonra da Emniyet Genel Müdürlüğü'ne atandı. İstanbul'da görevli iken Teşvikiye'deki Narmanlı Apartmanı'nda otururlardı. Eşleri Sevinç Hanım, annemle çok iyi arkadaş oldukları için devamlı bize (kaymakamlığa) gelirler veya biz onlara gider, sık sık beraber olurduk.

Fikret Aktekin, bankacılığı seçmişti. Emlak Kredi Bankası'nda bir müddet çalıştıktan sonra bankanın genel müdürlüğüne kadar yükseldi. Bankanın gelişmesinde çok büyük atılımlar yaptı. İstanbul'da ilk defa toplu ve modern bir site kurdu. Etiler'de Emlak Kredi Bankası Blokları orta hâlli insanlar ve memurlar için büyük bir fırsat oldu çok küçük taksit ödemeleri ile. Bugünkü gökdelen dönemi inşaatlarıyla kıyaslandığında rahmetli Fikret Bey'in yaptığı hizmetin kıymeti anlaşılıyor. Yapı Kredi, sonra Ziraat Bankası genel müdürlüğünde de bulundu. Ve emekli oldu.

Hasan Polatkan, Mülkiye'nin mali bölümünü bitirdikten sonra Maliye Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde çalışıp genel müdürlüğe kadar yükseldi ve bilindiği gibi 1950 yılı seçimlerinde Demokrat Parti'den Eskişehir milletvekili seçildi. Adnan Menderes bu genç ve çalışkan maliyeciyi Maliye Bakanı olarak kabineye aldı ve 1960 askerî ihtilaline kadar on yıl süre ile T. C. Maliye Bakanı olarak görev yaptı. Çok başarılı ve yaratıcı bir kimse olarak Maliye Bakanlığı'na çok büyük yenilik ve gelişme-

ler getirdi. Bilinen akıbeti sonucu 1961'de Menderes ve Fatin Rüstü Zorlu ile birlikte idam edildi.

Burhan Anıl, maliye bölümü mezunuydu. Uzun yıllar Mülkiye'de yardımcı hoca olarak ders vermiş çok kıymetli bir bilimadamıydı. 1953 yılında Adnan Menderes hükümeti tarafından Hazine Genel Müdürlüğü'ne getirildi. Emekli oluncaya kadar uzun yıllar bu görevi yürüttü. Suadiye'de sahilde ve bize yakın Yalı Apartmanı'nda otururlardı. İki kızı vardı. Babamlar mahkûmiyetleri bitip Suadiye'deki evlerine döndükten sonra sık sık beraber oldular, sahilde gezdiler, arkadaşlıklarını devam ettirdiler. Çok değerli bir bilimadamı ve yazardı. Mali konular-da, tarihî ve siyasi konularda yazılmış çok sayıda kitapları vardır. Emekli olduktan sonra İstanbul Üniversitesi Maliye Bölümü ve bazı özel üniversitelerde dersler verirdi. Ben kendisini devamlı ziyaret ederdim. Kendileri de Bağdat Caddesi'nde sabah yürüyüşüne çıkınca bana telefon ederlerdi. Beraberce dolaşır, bir kahvede oturup sohbet ederdik.

İlk, ortaokul ve lise yıllarım

1937 yılı başlarında babam, Trabzon ili valilik emrine maiyet memuru olarak tayin edildi. Eşyalarımızı hazırlayarak (denk yaparak) ailecek trenle Konya'dan Erzurum'a ve oradan otobüsle Trabzon'a gittik. O dönemin tren yolculukları, kömürle çalışan lokomotiflerin çektiği kara vagonlarda yapılıyordu. Konya'dan iki günde Erzurum'a ve oradan da Zigana Dağı ve geçidinden geçerek sekiz, on saatte Trabzon'a vardık. Otobüslerde ısıtma sistemi yoktu, üstümüzü battaniyelerle örttüler, çünkü Zigana'da kar ve çok soğuk vardı. Trabzon'da valilik misafirhanesinde sekiz, on gün kaldık. Babam bir ev buldu, oraya taşındık.

Trabzon'da ilkokula altı yaşında evimizin çok yakınındaki Yavuz Sultan Selim Okulu'nda başladım. Okulun yanında Yavuz Sultan Selim Camii ve padişahın komutanlarından birinin mezarı ve türbesi vardı. Trabzon'dan bu dönemde hatırladıklarımın Atatürk Evi, Hükümet Konağı, sık sık gittiğimiz Balık Pazarı ve alışveriş için sıkça uğradığımız pazar yeri en sevdiğim

miz bölgelerdi. Hatırladığım kadarıyla deniz kenarında yüksek bir yerde çok güzel bir park vardı. Tatillerde babam ve annemle beraber bu parka giderdik. Pazar günleri de Soğuk Su denilen bir mesire yeri vardı, oraya giderdik. Annem yemek yapar, Soğuk Su'da çam ağaçları altında oturur, oynar ve yemek yerdik.

İlkokul hocalarımı hatırlamıyorum. Yalnız palabıyıklı bir başöğretmen her sabah okul kapısında durur ve çocukları kontrol ederdi. Ondandır çok korkardık. Bana ve kardeşime bayramlarda şiir okuma görevi verirdi, babam da evde bize bunu ezberletirdi.

Trabzon İli'nde valilik görevinde Refik Koraltan Bey bulunuyordu. Çok dirayetli, haşmetli bir devlet adamıydı. Atatürk döneminin idarecilerinden olup üçüncü bölge umumi müfettişi Tahsin Özer Bey'le birlikte Trabzon, Erzurum, Giresun, Artvin bölgesi idarecileri idiler. Yanlarında babam gibi beş, altı maiyet memuru, yani kaymakam adayları çalışıyor ve onlardan çok şey öğreniyorlardı.

Babam, köyde doğup büyümüş, bütün öğrencilik yıllarında orada akrabaları ve dedemle beraber bizzat çalışarak toprak nedir, tarla nedir, ekim ve hasat nasıl yapılır, bunları yaşamış ve uygulamış bir kimse olarak memuriyet hayatını köylü ve halk içinde başlatmak için Mülkiye Mektebi'nde idari bölümü seçmişti. Ve Mülkiye'nin idari bölümünü bitirince İçişleri Bakanlığı'nca Trabzon İli valilik emrine maiyet memuru olarak atanmıştı. Maiyet memurluğu, kaymakamlığın staj dönemi idi. Genellikle bir, iki yıllık bir dönemi kapsıyordu, fakat performansına göre bu dönem daha kısa da olabiliyordu. Babam, Trabzon'da Vali Refik Koraltan Bey'in dikkatini çekerek sekiz ay sonra Vakfıkebir Kaymakamlığı'na tayin edilmişti.

Vakfıkebir, Trabzon'dan iki saat mesafede küçük bir ilçe idi. Orada bir eve eşyalarımız taşındı. Ev, dere kenarında uzaktan denizi gören bir yerdedi, yerleştik. Hükümet konağı merkezdedi, yanında jandarma karakolu, sahile doğru güzel bir okul vardı. Hatırladığım kadarı ile tek katlı, fakat uzunca bir bina idi. Beni Trabzon'daki beş aylık eğitimimden sonra ikinci sınıfa kabul ettiler, çünkü babam, evde kardeşim Şükrü ve beni eğitiyor, çalıştırıyordu.